

Matajur

1545 darilo - omaggio
Uredništvo "RAZGLEDI"
TRIESTE - TRST

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 25.— VIDEV, 1. - 15. APRILA 1953. Leto IV. — Štev. 62
UREDNIŠTVO in UPRAVA via Mazzini, 10 - Videm - Udine   Naročnina: letna 500.— ltr, 6 mesečna 300.— ltr.

Vstajenje

Prišla je Velika noč. Upamo, da ne bo šla neopaženo mimo tistih ljudi, ki pri nas še danes kot nekaj vedrijo in oblačijo.

Kot resni kristjani bi se morali o Veliki noči izpovedati in pri tem izprašati tudi svojo vest. Pri tem izpraševanju bi morali seveda proučiti tudi svoje odnose do naše narodne manjšine, da bi ugotovili, če so iskreni in odkriti, nam storjene krivice in njihova vest bi jim prav gotovo velevala, da jih morajo popravit.

Zakaj nam še vedno zanikajo naše pravice? Zakaj nam tako trdovratno odrekajo šole v materinem jeziku? Nikakor ni dopustno, da nas preganjajo, da puščajo v nemar naše gospodarske in socialne potrebe, da nas s silo raznarodujejo, kar meji že na zločin rodomora, ker se s takim postopanjem ustvarjajo pogoji za uničenje slovenskega življa na naši zemlji.

Svet bi radi prepričali, da ne vodijo napram nam zastraševalne politike, toda tisti ljudje, če so res kristjani, bi morali pri izpraševanju svoje vesti in pred samim seboj priznati, da je to laž in da je resnica prav nasprotna.

Resnica je, da smo podvrženi najhujšemu preganjanju in pritisku, in pri tem omenjeni gospodje izrabljajo nizko stopnjo izobrazbe našega ljudstva, v kateri so prav po njihovi krivdi nahaja. Radi bi tudi prepričali naše ljudstvo, da je borba za priznavanje svojih narodnih pravic neko sabotersko delo, ki velja kot upor proti državi.

Niso zadovoljni z dejstvom, da nam zanikajo šole v materinem jeziku, ampak uče celo naš mladi naraščaj sovražiti svoj matični narod. Da ne govorimo kolikšen je pritisk na tiste starše, ki pošiljajo svoje otroke v slovenske srednje šole v Gorico in Trst, grozeč jim ob marsikateri priliki, da bodo izgubili državljanke pravice, da so odpadniki in podobno in kako velika je gonja proti kateremu koli slovenskemu čtvu, pa najstbo to molitvenik ali čitanka.

Kako naj torej govorimo o svobodi? Pred lastno vestjo ne more nihče opravičiti takih dejanj in zato je nujno, da naši oblastniki, če so res kristjani, priznajo svoje napake in naj popravijo nam storjene krivice, ki škodujejo tudi ugledu Italije.

O veliki noči se jim nudi izredna prilika, da se odločijo za pravično in pošteno politiko nasproti vsem beneški Slovincem. Naj pomnijo tudi, da je za pridobitev odveze svojih grehov potrebno, da se človek iskreno kesa svojih prestopkov in da naredi trden sklep, da jih v bodoče ne bo več ponavljal.

Za naše demokratske vladarje je torej nujno potrebno, da zberejo drugo pot ali pa jasno in odkrito priznajo, da je vera zanje samo obleka, ki naj služi za prikrivanje slabih dejanj in hinavščine. Na vas gospodje je izbira.

Ob priliki velikonočnih praznikov bi lahko premišljali tudi o tem, kar piše evangelij o Kristusovem vstajenju. Herod se je bal, da bo Kristus vstal, kot se je govorilo med ljudstvom in da do nastopil proti njemu. Zato je ukazal postaviti na njegov grob težak kamen in poleg groba je postavil še straže. Toda evangelij nam pravi, da je Kristus vseeno vstal in premagal vse ovire.

Ali se vam ne zdi, da bi se kaj podobnega lahko zgodilo tudi v Beneški Sloveniji, ker se pri našem ljudstvu vsak dan bolj vzbujajo narodna zavest vkljub skoraj stoletnemu zatiranju in kljub trikolornističnemu terorizmu, ki naj straži, da bi se naš narod zopet ne vzbudil k življenju, ker je nemogoče prepričati to, kar je nezbežno.

Pojdimo z ljudstvom

Če bo šlo vse prav, bodo morale biti v čveh mesecih razpisane nove parlamentarne volitve, ker je potekel rok sedanjih poslanski zbornici. Naši ljudje bodo torej zopet klicani, da povedo svoje mnenje z glasovanjem. Ker se političen položaj pri nas ni prav nič spremenil in je ostal tak, kakršen je bil pred petimi leti, se moramo vprašati ali bodo imeli pogum, da se zopet predstavijo ljudstvu tisti ljudje, katerim je že leta 1948 to ljudstvo dalo svoj glas.

Če bi bili pravi demokratje, bi morali dati ob tem zadnjem zasedanju zbornice čbračun svojega dela. Pri tem pa ne bi smeli pozabiti, da če je imela krščanska demokracija en sedež več leta 1943, se rna zanj zahvaliti glasovanju našega ljudstva.

Pred petimi leti so nam obljubljali, da bodo brez nadaljnjega izvedli deželno avtonomijo s posebnim statutom, da bodo odpravili brezposelnost, skratka, da bodo ustvarili nekaj blagostanja tudi za naše prebivalstvo. Vse to pa je ostalo le obljuba in tista avtonomija, s katero je krščanska demokracija v največji meri operirala, da bi pridobila glasove našega ljudstva, je ostala samo na papirju. Naša pravica do svobodnega kulturnega razvoja, kot je zajamčeno v ustavi, nam ni bila priznana, nasprotno pa sta se preganjanje in gospodarska beda še povečali.

Kakšno opravičilo bodo našli sedaj gospodje od krščanske demokracije, da bi preslepili naše volivce? Prav gotovo bodo apelirali na verski čut našega ljudstva, ker sedaj ne bo nihče več verjel njihovim obljubam. Beneški Slovenci, ki so končno spregledali, bi lahko vse drugače odgovorili tem gospodom, kadar se bodo predstavili na volišču.

Potrebno je, da se naše ljudstvo zgane, da se zganejo zlasti tisti, ki to ljudstvo vodijo in pri tem mislimo predvsem naše intelektualce. Oni bi morali ljudstvu razložiti kako ga vodi za nos stranka, ki je sedaj na vladi. Z vsem svojim vplivom in svojo izobrazbo bi se morali lotiti tega dela in prikazati ljudstvu resnico, po drugi strani pa bi se morali poslužiti svojega položaja in zahtevati od vlade, da končno spremeni svojo politiko nasproti Beneški Sloveniji.

Propagandistični aparat krščanske demokracije je že začel s široko zasnovanim delom, ki mu ne primanjkuje sredstev. V naši deželi imajo vsako nedeljo na desetine sestankov tudi po najbolj zakotnih gorskih vaseh. To je znak, da se njihova stranka boji volitev, ki so pred nami. Mi se moramo tega zavedati in izkoristiti. Zavedati se moramo, da se vsi potegujemo za glasove beneških Slovincem, ker je vsem italijanskim strankam znano, da bo tista stranka, za katero se bodo izrekli naši volivci, imela en sedež več v novem rimskem parlamentu.

Skriti zakladi v naši deželi

Zemlja v Beneški Sloveniji skriva znatne količine živega srebra, železa in premoga

V zadnjih 50 letih se je čisto govorilo in pisalo, da bi bilo treba podvzeti s pomočjo vlade ali privatnih družb raziskavanja našega podzemlja in izkoriščanje številnih rudnih ležišč, ki se nahajajo v naši deželi. Znano je n. pr. da so na Matajurju in v okolici vasi s istim imenom precej važna ležišča živega srebra. Ležišča živega srebra so našli poleg tega tudi v Čisnjah v občini Sv. Lenarta. V istih krajih so zasledili tudi znatne količine železne rude ali pirita. Poleg tega so našli v omenjenih krajih tudi znatne plasti zemeljske smole, izmed katerih so nekatere precej bogate na hlapljivih tvarinah.

Toda najvažnejše najdišče izmed vseh, tisto ki bi lahko ustvarilo blagostanje v naši deželi, je rudnik pirita v Niščiču blizu sedla Tanameja v Zgornji Terski dolini. Na tem področju bi bilo treba nadaljevati s natančnimi in temeljitimi raziskovanji, ker je zelo bogato na rudninah.

Že pred prvo svetovno vojno, leta 1914, ko Tanamejski prelaz še ni bil povezan z nobenim večjim središčem s cesto, je

Država noče pomagati

Pa ne samo živo srebro in železna ruda, ampak tudi ležišča premoga so našli v naših krajih. Prav v Terski dolini in sicer v kraju Dubja so odkrili precejšnja ležišča te dragocene rude. Poizkusni izkopi, ki jih je tudi tukaj izvršila neka privatna družba, so pokazali, da je premog, ki so ga našli v naši zemlji, izobren. Premogovne plasti se nahajajo zelo blizu zemeljske površine in vsi znaki kažejo, da so v globino še bolj izdatne. Tudi pri teh delih je vlada odklonila vsako pomoč in ni v nobenem oziru marala podpreti iniciativno nekaterih zasebnikov. Tako je tudi ta revna a dobro namerna družba morala prenehati s svojim delom in se raziti, ker vlada, do katere se je

podjetje Morandini začelo na tem področju z poizkusnimi izkopi. Pri tem so našli že po nekaj metrih izkopa precej močno žilo železa. Kemična analiza je pokazala, da je ta ruda zelo dobra. Pri takratnih poizkusnih izkopavanjih je bilo zaposlenih več mesecev okrog 50 delavcev, dokler ni podjetje Morandini, ki je imelo vso dobro voljo, bilo prisiljeno odnehati od svoje namere zaradi naraščajočih materialnih in finančnih bremen, in prvi vrsti pa zato, ker rimska vlada ni hotela niti delno prispevati k finansiranju teh del, ki bi jih sicer podjetje Morandini izvedlo do kraja.

Posledica je bila, da je ta revna toda podjetna družba popolnoma propadla in s tem je bilo onemogočeno, da bi Beneška Slovenija postala eden izmed bogatih vrelcev naše pokrajine. Po teh poizkusih se ni nihče več brigal za raziskovanja in niti zavodu za geološka raziskovanja ni nikoli prišlo na misel, da bi nadaljeval z začetimi deli v teh krajih in da bi odprl rudnik, ki bi bil v veliko gospodarsko pomoč našim ubogim krajem. Tako našim delavcem ne bi bilo treba več hoditi za koščkom kruha po širnem svetu.

obrnila, ni hotela dati pomoči ter je obljubila, da bo pomagala samo takrat, ko to rudnik že v obratu in bo dajal že svoje dohodke.

Tako so tudi poizkusi na tem področju, ki naj bi odprli našemu ljudstvu vir dohodkov in blagostanja, propadli zaradi nenaklonjenosti rimske vlade, ki ni hotela dati podpore in tudi ne sama prevzeti iniciativno ter odpreti rudnike, ki bi prav gotovo prinesli veliko korist državi in našemu ubogemu ljudstvu.

Naše niso nikakšne neosnovane trditve, ker imajo proučevanja in raziskovanja rudninskih ležišč v Beneški Sloveniji že staro tradicijo. Številni italijanski izvedenci so potrdili, da tukaj obstajajo

vošči svojim čitateljem in prijateljem uredništvo in uprava „Matajur“

Nov korak v diktaturo

V nedeljo je italijanski senat izglasoval volilni zakon, ki ga je pripravila De Gasperijska vlada, da bi kljub zmanjšanemu vplivu med volivci ohranila in celo okrepila svoje pozicije v parlamentu. Do glasovanja je prišlo ob koncu »dolge seje«, ki je bila posledica poskusa obstrukcije opozicije.

Takoj po izglasovanju Scelbovega volilnega zakona je sindikalna organizacija CGIL proglasila splošno stavko. Med stavko je prišlo danes ponekod tudi do neredov, zlasti v Rimu in Milanu, kjer je policija začasno priprla 200 oseb. Ostali dve večji italijanski sindikalni organizaciji CISL (demokristjan) in UIL (socialni demokrati) se stavke ne udeležujeta in sta jo celo ostro napadli.

Pri volilnem zakonu, ki je bil izglasovan najprej v poslanski zbornici, zdaj pa še v senatu, ne gre za formalno - juridicni akt parlamentarne večine, ki hoče zagotoviti »trdno vlado«, in niti za čisto običajno samovoljo, ki si jo večina lahko privoščila, dokler je še večina. Gre za načrtno dejanje v notranjepolitičnem razvoju Italije, ki se od leta 1945 usmerja po čedalje bolj reakcionarni poti; gre za rov, pomemben korak k diktaturi, po kateri teži demokristjanska stranka.

PRI NAS IN PO SVETU

ODKRITJE TAJNE ORGANIZACIJE — Italijanska policija je odkrila v Genovi veliko tajno organizacijo za ilegalno izseljevanje iz Italije. Organizacija je imela podružnice v vsej državi. Policija je odkrila tudi seznam 400 oseb, ki so v zadnjem času po posredovanju te organizacije ilegalno zapustile Italijo.

NOVA KONFERENCA EVROPSKE POLITIČNE SKUPNOSTI — Zunanji ministri šestih zahodnoevropskih držav (Francije, Zahodne Nemčije, Italije, Belgije, Holandske in Luksemburga) se bodo vnovič sešli 12. maja v Strasbourgu, da bi proučevali korake, ki jih je treba storiti na temelju mnenja njihovih vlad o sedanjem osnutku pogodbe za evropsko politično skupnost.

ODSTOP PREDSEDNIKA ITALIJANSKEGA SENATA — Predsednik italijanskega senata Paratore je podal ostavko na svoj položaj, ki jo je utemeljil s slabim zdravjem in z incidenti ob priliki debate o novem volilnem zakonu.

NEOFASISTI PRED SODIŠČEM — Zavezniško vojaško sodišče v Trstu je obsodilo skupino pripadnikov neofašističnega italijanskega socialnega gibanja, ki so sodelovali pri demonstracijah 8. marca. Od 16 obtoženih je bilo 14 neofašistov obsojenih na časovne in denarne kazni, dva pa sta bila oproščena. Najvišja kazen je 9 mesecev zapora in 14.000 lir globe.

PODALJŠAN DOGOVOR O EVROPSKI PLAČILNI ZVEZI — Ministri osenunajstih držav članic Evropske organizacije za gospodarsko sodelovanje so se sporazumeli, da se podaljša za eno leto dogovor o Evropski plačilni zvezi. Dogovor poteče 30. junija tega leta in se bo podaljšal do 30. junija prihodnjega leta.

DEMONSTRACIJA ITALIJAN. EMIGRANTOV V SAN PAOLU — Skupina italijanskih emigrantov je demonstrirala pred sedežem italijanskega konzulata v San Paolu za izboljšanje življenjskih pogojev, ker so že dalj časa brezposelnih. Policija je demonstrante razgnala.

HUD POTRES V TURČIJI — Potresna katastrofa v Turčiji je zahtevala nad 1500 žrtev; 16.000 ljudi je ostalo brez strehe. Ameriški Rdeči Križ je nazkazal za žrtve začasno 50.000 dolarjev pomoči.

Kaj pa konsorcij?

Pred kratkim je bil ustanovljen v Terski dolini konsorcij za izboljševalna dela, ki šteje kakšnih 100 članov domačinov. Poleg pogodovanih del ima ta konsorcij v načrtu, da bo ponovno organiziral dela za raziskovanja in izkoriščanje tukajšnjih rudninskih ležišč. Toda če bo imela vlada tudi sedaj gluha ušesa za vsako pomoč, bo moral prav gotovo tudi ta konsorcij opustiti svojo namero, ker je uspeh odvisen predvsem od tega, da dobi na razpolago znatna finančna sredstva. Domačih delavcev tu ne manjka, saj jih je mnogo prisiljenih iskati si delo v oddaljenih belgijskih in francoskih rudnikih, ker naši vladni možje do sedaj niso pokazali razumevanja in volje, da bi tudi pri nas kaj žrtvovali za dvig naše dežele iz obupnega gospodarskega položaja, v katerem se nahaja.

Čemur pa se še najbolj čudimo, so uprave naših občin, ki niso še nikoli in tudi sedaj nimajo namena zahtevati od vlade zanimanje in pomoč pri takem delu in kadar napravimo mi kakšen zaden predlog, se nam morda celo smejejo ter vzamejo naše predloge kot nekakšno politično špekulacijo.

TAJPANA

Drugi tjeđan no 6e partiti tu Kauado 13 naših djeloucu. Usjem ve aguramo dosti fortune an ve jim rakomandamo, ki no se ne pozabite na njih rodno zemjo.

VIKORSA — OROVA POROKA — Pretekli mjesec so festežali njih orovo poroko Siniko Jožef an njegá žena (Beti ti po doma6e). Starim zakoncam, ki so uzredili 6 sinou, ve aguramo, ki no ži vite še dougo ljet zdravi an kontenti.

DEBELEZ — Tej, ki smo čuli pravič, no 6e prece še tu naši vasi no fontano dati. Na bi tiela biti ura, ki no nardita kej šo za našo vas, saj ve še mi plačujemo tase tej te družji.

BREZJE — Smo zvjedali, ki autoritat ne začela prožjet djelati za narditi cjesto, ki na veži našo vas s Srednjoobrdom. Takoviš, 6e tuote to ne bo kol propaganda za naše ljudi snubiti anjelé, ki smo pred votacioni, čemó končno mjeti na cjesto, ki na 6e nam storiš ošparati dosti fadije. Ma Bričeni no malo vjerjejo cbljubam an zattoo to 6e koventati, ki no začnita djelo prej kol votacioni, 6e ne tain tieli mjeti par nas vote.

PLATIŠČE — Breginjško host, ki no jo sjeđó »Ta pod Kucien« ne jo kupila impreza Lakin iz Sacilja. Darvá no 6e je voziti skuozí našo vas iz »Ponte Vittorio«. Zlo čudno to se nam zdi, ki to nje to nobeđne diše iz našega kumuna, ki no to host kupita.

FOJDA

TELEFON ZA VASI PODCERKEV-PEDROŽO AN VILE — Pretekli tjeđan so začeli z djelom za napejati telefon tu naše gorske vasi. Ljudje so zlo kontenti inicijative, samo bi radi tudi, de bi se začelo z djelom še za povezati njih vasi s cjesto.

RAMOVŠČICA — Pred kratkim je umar 74 ljetni Portolutti Ivan iz naše vasi. Rancega Ivana so naši marivega na poti ko se je iz vasi vračou h svojih hiši, ki stoji na kraju Tramontina. Zdi se, de ko je hodu po tej poti, ki je zlo slaba, zavoj starosti an pozni uri, se je podpletou an par padcu na tla glavo prebiu.

NEME

CERNEJA — Na zadnjim konseju so tu našim kumunu delibero nardili za prositi na posodo autoritadam 3 milijone an pou lir, ki no majo sarvijati za napejati vodo tu našo vas. Te ba ura, ki no še za našo vas kej nardita an šperajmo, ki no začnita prece z djelom, ker to je dosti ljudi, ki so brez djela an no majo bizunjo, povarh dobre pitne vode, se uodinjati še kako palanko za njih fameje uzdaržati.

KARNICA — Za komodati naš seme tjerih e naš kumun delibero, ki to se naredi dan mutuo za 1.800.000 lir.

TORJAN

Pred kratkim je paršo par nas do hudega požara iz do sada še nepoznaritih uzrokou. Na adni senožeti, ki je velika sedam hektarjeu se so užgale kope sena za približno 60 kuintalou. Škoda znaša okuol 200 taužent lir. Uso nuoc so pomagali za ugasnit ogenj ljudje iz vasi Torjan, Mažerole an Skrija. Ljudje bi muorli u tjelem cajtu zlo gledat kar pospravljajo senožeti an snetijo ogenj, zak je še use suho an je zlo nagobarno, de zgorijo senožeti.

PRAPOTNO

SMRT UGLEDNEGA SLOVENCA

Dajemo žalostno novico, de je Dr. Evgen Pavša dne 16. marca, ko se je vraču iz Vidma pruoti svojemu duomu u San Giorgio di Nogaro, našeu tragici smart par automobilskem incidentu. Ta nesreča je zlo pretresla uso našo provinco, posebno pa našo občino, ki je rojstni kraj rancega doktorja. Rodu se je u Oboré pred 86 ljeti in je od ljeta 1896 naprej, ko je doktorirou na univerzi u Padovi, opravljau svoje zdravniško službo u več krajih Furlanije. U San Giorgio di Nogaro je biu čeljih 50 ljet občinski zdravnik an je zadnja ljeta u tistem kraju preživljau svoje stara ljeta an zaslužení počitek. Biu je blagega karakterja, dobrega sarcá an vjesten par svojim djelu an prau zattoo so ga ljudje pouosod spoštovali an radi imjel.

Dr. Pavša Evgen izhaja iz ugledne an zavedne slovenske družine iz Oboré. Iz iste družine izhaja tud znani duhounik Pavša Anton, ki je biu kot kaplan okuol ljeta 1884 u Prosnidu, biu pisatelj an borec za ohraniteu slovenskega jezika u Beneški Sloveniji.

Družini an žlahti rancega Dr. Evgena izrekamo naše iskreno sožalje.

STARA GORA — Karabinerji iz Starogore so te dni dobili požigalca, ki je začau Bernardi Antonu senik. Požar je unčil 150 kuintalou sena, en voz an več drugih puojških orodej. Škoda znaša od 3 do 4 milijone lir. Požigalec je doma iz Ronk an se kliče Sgaravello Giuseppe, star 21 ljet.

ZA IZBOLJSANJE ZEMLJE — Naš župan Lino Coson se je pred krakim sestau s čedadskim županom, kjer sta se poguorila, kaj bo trjeba narditi, de bi začeli z djelom za zbuojšat 150 hektarjeu zemlje u obeh občinah. Ustanovili so posebno komisijo, ki bo nardila načrt kako bi se tisto djelo nardilo z najmanjšimi stroški. 6e bo to rjes, bo par tjem djelu okupanih več naših djeloucu.

SV. LENART SLOVENOV

Iz dalje Argentine smo dobili žalostno vest, de je tam umrú naš vašan Mihael Škaunik, star komaj 50 ljet. Naj mu bo lahka tuja zemlja!

ČEMUR — Feletičevi družini (Perinovi po doma6e) se je rodila pred kratkim na ljepa čediča.

GORENJA MJERSA — Pretekli tjeđan so muorli pejat u špitau našega vašana Zorzutti Paula (Zorzutov po doma6e), star 36 ljet. Moža je povozu z lambretu Ariedo Tosolini iz Cedađa, ko se je peju po cjesti z bicikletu. Par tej nesreči si je Zorzutti zlomú čamparno negó an se bo muoru zdraviti u špitale en mjesec dni.

ŠKRUTOVO — Egidij Tomazetič iz naše vasi se je poročiu z Leonido Tonello iz Cedađa.

DOLENJA MJERSA — U spomin rancega Kjačić Feliksa, ki je pred kratkim umrú, so daroval za dom obnemoglih (Casa di Ricovero) u Špjetru Feletič Pio 5000 lir, Domenis Anton 5000 lir an Dorboló Alojz, ki živi u Ameriki, 5000 lir.

SREDNJE

Selé sedaj smo zvjedali, de je skoraj pred enim ljetom umrú u Argentini Ivan Šaligoj. Ranci Ivan je biu doma iz Šaligoja pri Oblici an je zapustiu ženo an mule otroke. Naj mu bo lahka tuja zemlja!

REZIJA

Podelitev živine

Videmska trgovska zbornica (Camera di Commercio, Industria e Agricoltura) je te dni izročila kmetom iz naše občine 11 glav goveje živine. Krave so alpske rase, dobre mlekarice in so zavarovane proti nezgodam in bolezní. Kmetje jih bodo plačali na obroke u dobi petih let brez obrestí.

Tudi lansko leto je trgovska zbornica pod istimí pogoji podelila 8 krav mlekaric tistim kmetom, ki so napravili za to potrebne prošnje.

Sedaj imamo v naši občini 19 krav, ki so alpske rase, seveda bo treba sedaj poskrbeti še za dobrega plemenskega bika, 6e hočemo, da se bo rasa obdržala in tazmnožila. Naši kraji, kjer poljedelstvo ni razvito zaradi nerodovitnosti tal, a imamo vse polno dobrih planinskih pašnikov, bi si lahko znatno opomogli z umno živinorejjo. Sedaj smo prišli na pravo pot in 6e bomo znali po njej prav stopati je možnost, da se omili pri nas gospodarska kriza.

ZA SEČNJO LESA — Župan je dal cdlok, da morajo tisti, ki hočejo sekati les za lastno uporabo v občinskih gozdovih, napraviti prošnjo na občinski urad v določenem roku in sicer pomladi in jeseni. Prošnjo je treba napisati na kolekovan papir za 24 lir tekou 15 aprila t. l. Pozneje vložene prošnje ne bodo prišle v poštev za pomladno sečnjo ampak sele za jesensko. Prosilci bodo morali položiti tudi kavcijo, ki jo bo občina vsakomur posebej določila za vsako sečnjo.

POVIŠANJE DRUŽINSKEGA DAVKA — Ker je naša občinska uprava pasivna z bilanco, je občinski svet sklenil, da se

IZ NAŠIH VASI

Našim izseljencem

Dragi izseljenci naših doin Velikanoč je že zopet pred nami. Našla vas daleč od svojih družin, skrb je šla črna za vamí.

Zares težko je vaše življenje, usmili se Oče nebeški. Največji prijatelj vam je trpljenje, ubogi rojaki beneški.

Pustili ste svoj mili kraj, kot lastovke v jeseni. Za kruh žrtvujete se zdaj, vi, delavci jekleni.

Pozdravljeni naši izseljenci Bog vam daj zdravje in moč Ostanite vrli, zavedni Slovenci, želimo vam srečno Velikanoč.

AHTEN

PORCINJ — Pretekli tjeđan so začeli djelat cjesto, ki od Ahtna na 6e pejati tu našo vas. Djelouci so mjele velike šperanco, ki to bodi to djelo nareto od kake impreže za takoviš biti plačani po sirdikalni tarifi, ma na žalost je to djelo gor uzeu naš djelouci center an takoviš plače so zlo male. Usaki djelovec on levi po 500 lir na dan, 6e o má fameje po 600 lir.

BRDO

Iz živenja terskih Slovencev u Jugoslaviji

To je dosti judi iz naše doline, ki so se preselili že pred parvo svjetouno uerc na Štajersko u Sloveniji, an zattoo bomo pisali kako se jim tam godi an u katerih krajih so. Domaćini se jih boju sigurno še nahordali.

Pred kratkim je umarla u Račici pri

SV. PETER SLOVENOV

Naj se govori slovensko v našim kamunskim oficihu

Usjem je znano, de so naši kamunski impjegadi postavjeni zattoo, de ljudem dajejo, 6e imajo potrebo, pojasnila an navodila. Impjegad nje gospodar kamuna, ampak je u službi kamuna. Par nas so nekatjeri, ki tega nejčejo zastopit an zattoo se dostikrat godi, de se muora človek varnit iz kamunkega oficija damú zlo slabe volje, zak so tam tjel, de bi svoje opravila povjedu u taljanskim jeziku. Nje dougo od tega, ko je šla na kamun neka stara žena uprašat nekatjera pojasnila, a na žalost nje bla poslušana. Žena ne zna taljansko guorit, takue kot ne znajo skoraj usi ta star ljudje par nas an zattoo se je muorala varnit damú, ne de bi ji kaduo odguoríu kar je uprašala.

Mi obžalujemo take dogodke an bi radi s tjem povjedač našim kamunskim poglavarjem, de tako runanje še od daleč nje demokratično. Fašizem je teu, de bi se par nas guorilo samo taljansko, a donás so se cajti spremenili. Rabe našega jezika je garantirana u ustavi (costituzione) an tud 6e ne bi bla, bi muorali naši kamunski poglavarji pri-

znat, de je par nas raba slovenskega jezika nujno potrebna, zak ta je običajni jezik našega ljudstva. Kakuo se naj bi naš človek izražou u taljanskim jeziku, 6e ga nikoli ne govoriš ne domá ne na targu. U Špetru, kakor u usej naši daželi, guaríjo taljanski jezik samuo prise-ljenci iz Italije. Kaj bi se muorlo zavoj tistih par juških ljudi parsilit use naše ljudstvo guorit taljanski?

Cajt bi biu, de bi se končalo s takim postopanjem an u naš kamun caj bi paršili samo taki impjegadi, ki guoríjo tud slovensko. Tuo nje samuo dužnost ampak je tud demokratično načelo, ki ga demokratični svijet ne zavrača.

— mr —

AZLA — U videmskim špitau je umrla naša vašana Butera Andreina poročena Domenis. Pogreb je biu u Azli. Ranca Andreina je bla še mlada, imjela je 45 ljet an zapušača moža, malega otroka an očeta. Naj ji bo lahka domača zemlja.

KLINJE — U daljni Argentini, kemor se je preselíu pred približno tridesetimi ljeti, je umrú naš vašan Vincenc Marinč. Živeu je u Floridi pri Buenos Airesu an je biu zaposlen u elektrarni »Italo-Argentina«. Zapustiu je ženo, gospo Ióe Karlič iz Hrustovčega an dva pridna sinova. Naj mu bo lahka tuja zemlja!

DOLENJI BARNAS — Nas kamun je skleniu, de se nardi cjesto, ki bo peljala iz naše vasi za približno 3 kilometre u Hljeva. Djela, kakor pravíjo, buodo začeli tale mjesec.

MECANA — Cez malo časa buodo začeli tudi u naši vasi djelat za razširit cjesto, ki nas veže s Pettejahom. Djelo ga opravljau domaći djelouci center an djelouci so plačani po 500 lir na dan. Tista plača, seveda ne bo zadostovala še za južno našim djeloucem, a kaj čejo nardit, 6e njemajo druge poti za si zaslužít več. Medtjem, ki u drugih krajih Italije plačuvajo djelouce po sirdikalni tarifi, par nas muorajo djelat za tuo, ki jim boju dal.

GORJANI

Tridesetljetni Uštin Moro iz Gorjani e bi od tribunálja kondanan na dvje ljeti paražona zavoj tegá, ki e žalou njegá vašana Frate Amabile. Dogodek e točou pred tremi ljeti.

POŠTA

O. B. — *Liege (Belgija)* — Naročnino za naš list lahko poravnava vaši sorodniki, ki žive u Italiji, 6e se pa nočete nanje obrniti pa kupite mednarodne kupone, ki jih prodajajo v vseh poštnih uradih in nam jih pošljite po pošti.

T. J. — *Montceau les Mines (Francija)* — Pojasnila, ki ste jih prosili u imenu »Prijatelj Matajurja« vam bomo v kratkem poslali pismeno na vaš naslov. Ce hoste potrebovali naše pomoči,

SUBID — U zadnjim 15 dni naša vas ne se skužeje spraznila od može. 27 djeloucu so zapustili suo hišo an šli na djelo tu Francijo.

SOVODNJE

Občinska uprava je ukazala, de se proč odpravi topouski postavek, ki je biu zravan spomenika padlih u parvi svjetouni vojni. Tuo so nardili, zak boju nardili drug spomenik usjem padlim naše občine na drugem kraju.

U AMERIKO JE ŠEU — Dne 30. marca je odšeu u Cleveland (U.S.A.) Gujon Marko s svojo hčerko Marjučo, kjer ga čaka že več kot eno ljetu njegova žena. Preko Oceana je šeu z parnikom »Andrea Doria« dne 1. aprila iz Genove. Doma je pustiu starše, sorodnike an dosti parjateljeu an mu usi skupaj želíjo dosti sreče u novi domovini.

Loki, ta to je na vas blizu Zidanega mosta, Bobera Oliva u starosti 72 ljet. Ranca Oliva ne bá še zdrava an močna. Djelala ne še use djela po hiši an na polju. Nesrečno ne spadia po ščalah an od parveč na se nje čula dosti slabo, ma dan tjeđan buj pozno ne zboljela s polmonito en takoviš ne umarla. H funeralju to šlo dosti judi an tuo te nam pokazalo kako so jo mjele usi dičar čeglih na nje ba domaćinka. Ranca Oliva ne ba iz Brda an se je preselila z možam u te kraje ljeta 1909. Njen mož e djelou murador. Pozneje so kupili u Račici pri Loku malo posestvo, ki so ga djelali. Usjali so še dan ljeper frutet, ker tu te kraje to e pouno pome. Ranca na zapušača tri že odrasle hčere.

U Loki an okolici to živi dosti drugih judi našega komunna, ki so se tače preselili kot muradorji. Takoviš na živi tu Račici še Culetto Terezija, uduova po Culetto Zuanu iz Tera. Terezija Culetto ne zlo stara. Rodila se je par 18 ljet 1866 an z možam ne se preselila tu te kraje ljeta 1895. Nje mož, ki je djelou ta na feroviji u Zidanem mostu an u Celju, e umar ljeta 1930. Terezija Culetto na še ljepo nesé nje ljeta; kadar to z njo čekará to se ljepo pozna, ki na e tez naših krajou. Na šrje djela use hišne djela an na simpri se nahorda svojeja rojstnega kraja.

U Radežu nad Loko živi tud Lendero Valentin; še on e djelou murador tu te kraje. Tje e se preselíu še mladi pred 55 ljeti. Oženou e no Culino, še ta hči našega domaćina, ki o má tu te kraje no ljepo posestvo.

U Loki e naredu suo hišo še Pez Peter taz Podbarda, ki se je rodíu ljeta 1876. Tu Loko e šou ljeta 1905. Par hiši o má no ljepo polje an pomar, ki e ga usadoš žej tu te ljeta. Djelou e še te ga murador an romagou narditi škuole tu Loki ljeta 1909. Kadar to z njem čekará to se ljepo pozna, ki to e dan naših an rade voje on posluša kar to pravi kej od njegá rojstne zemje.

U Loki on živi še Bobera Amadej (Ljubob). Ta se je tače rodíu, njegá oče se je preselíu tu te kraje, kjer e kupou no ljepo posestvo, ljeta 1895.

Še judi iz naših krajou to živi tu Jugoslaviji a največ to jih je tu Loki. Kar ve bomo mjele še okažion zvjedati od družih čemó pisati, ker smo sigurni, ki našim judem to 6e interesati vjedati kako no žive njih bratri po svjetu, ki so pouosod priznani kot dobri djelouci. Naš giornal, ki ormai no ha beró naši judje po cjelem svjetu o má sarvijati za nekako vez med našo zemjo an med njenimí sinovi, ki jih je deštin pognou od duoma uodinjanat usakdanji kruh.

Usi Slovenji, ki so tu Loki no saluduajo domaćine an se jih simpri nahordajo.

se kar brez bojzní obrnite na nas, saj vam bomo, v kolikor je mogoče, radi ustregli vašim željam.

K. I. — *Spittel (Francija)* — Prejeli smo vaše pismo in 500 francoskih frankov. Hvala lepa in še kaj pišite. Ce je mogoče, pošijite nam sliko tamkaj živčih naših emigrantov.

S. E. — *Paris (Francija)* — Prejeli smo vaše pismo s priloženo naročnino. Hvala lepa.

A. K. — *Beloit (U.S.A.)* — Prejeli vaše pismo in vsoto za poravnava vaše in g. Mateliča naročnino. Hvala lepa in poždravite vse prijatelje.

NARAVNE LEPOTE REZIJANSKE DOLINE

*Da, hōra ma Tjaninca,
z dalčnega jo vidiva;
nu, koj mi se pārbliživa,
to mi parjā jo ves taknōt*

Ena najzanimivejših dolin v znanstvenem in narodnoznanstvenem oziru je pri nas Rezijanska dolina. Odprta je proti zahodu v dolino Bele (Fella), zaprta proti jugu in Furlaniji po dolgi verigi od 1800 do 1900 m visokih prednjih planin, proti severu po iztegnjenem hrbtu Sarta (2324 m) do Zdrinice (1752 m), proti zahodu pa visoki masivni Kaninski skupini.

Zal, da to lepo dolinico ljubitelji narave

uradni jezik izključno italijanski. Ako se Rezijani kljub vsemu niso poitalijančili, je vzrok dobro razviti plemenski čuti in pa slab šolski obisk, ker otroci zlasti radi ostre zime ne morejo iz oddaljenih vasi hoditi v šolo. Zato je tudi veliko prebivalstva nepismenih, ženske po večini sploh ne znajo — italijanski.

Rezijani se dobro zavedajo svoje narodnosti in, kadar so med seboj, govorijo po domače. Veseli so tudi ako govoriš z njimi slovenski.

Vse vasi imajo dobro medsebojno cestno zvezo razen Korit kamor vodi od

Dol, od tod po večjih stezah za hrptom Črna gora dol in gori do Malega Dola. Tu postane skala strma in pot zelo težavna. Treba je prehoditi ali preplezati oster greben, za katerim se pričinja rebro Malega Kanina. Iz Malega Kanina na Veliki Kanin se pride brez težave.

Razgled s Kanina je, kakor rečeno, eden najlepših izmed vseh v Julijskih Alpah. Tik pod njim je Rezija z robom južnih gora. Dalje se vidijo Karnske in Žiljske Alpe, Tirolske gore, vse Julijske Alpe, Kranjsko grčevje, Notranjski Kraš, grčevje v Istri (Učka gora) in vsa Furlanska nižina z mestom Videm, daleč tam pa Benetke in Jadransko morje.

Na Kanin vodi več poti, ki so vse dobro znamenovane in skoraj nenevarne. Pod Kaninom je Kaninski ledenik Rans, znan zlasti zaradi tega, ker je pot do njega lahka. Pod Kaninom so povsod sledovi slcvskega življa, zato bi morali vsi Slovenci to goro in te planine poznati in vzljubiti.

Naši velikonočni običaji

V Beneško Slovenijo ne prinaša noben praznik toliko veselja kot Velika noč. Že sam letni čas je vesel; narava se kinča z bujnim zelenjem, ljudje odlagajo zimsko oblačila, vse se veseli in pričakuje nekaj veselega. Gospodinje so ves teden pred prazniki zaposlene s pospravljanjem izbe, otroci se pogovarjajo o pisanih jajcih, o kreslinih gobah, ki jih bodo nesli blagoslovit na veliko soboto zjutraj, o »trlicah«, ki jih bodo vrteli, ko bodo zvonovi utihnili in celo vedno zaskrbljeni možje so te dni bolj vedri in nasmejani. Vsi ti običaji pa so po večini neposredno povezani z liturgičnimi obredi. Ti so v bistvu povsod enaki, vendar naletimo v nekaterih krajih Vzhodne Beneške Slovenije na navade, ki jih v zahodnem predelu ne poznajo. V Nadiški dolini na primer nesejo na cvetno nedeljo (na oljčnico) blagoslovit oljkove veje na katerih je privezana bela golobica narejena iz figovega stržena. To je veselja med mladino, kadar iščejo primerne stržene po Furlaniji, ker jih v višje ležečih krajih ne goje, da potem izrezu-

jejo golobice in se kosajo med seboj kdo bo imel večjo in lepše izoblikovano.

Po vsej Beneški Sloveniji je še danes navada, da hite stari in mladi na veliki petek poljubiti umrlega Zveličarja. Pri tem obredu, po končanem rožnem vencu pojejo staro pesem, ki je nek razgovor med trpečim Kristusom in žalostno Materjo božjo. Pojejo takole:

*O moj Jezus, o moj Sin!
Kod' si hodu, kje si biu?
Tod sam hodu, tod sam biu,
sam karvavi pot potu.*

*O moj Jezus, o moj Sin!
Kod' si hodu, kje si biu?
Tod sam hodu, tod sam biu,
te' par koloni sam gajžlan biu.*

*O moj Jezus, o moj Sin!
Kod' si hodu, kje si biu?
Tod sam hodu, tod sam biu,
s tarnjovo krono sam kronan biu.*

*O moj Jezus, o moj Sin!
Kod' si hodu, kje si biu?
Tod sam hodu, tod sam biu,
Na brjeh Kalvarije sam križ nosiu.*

*O moj Jezus, o moj Sin!
Kod' si hodu, kje si biu?
Tod sam hodu, tod sam biu,
Na križu dušico sam pustiu.*

Ta pesem je zelo stara in jo pojejo v Nadiški dolini in je verjetno tudi tu nastala.

Na veliko soboto nosijo v cerkev k blagoslovu gubаницe, pobarvana jajca, jabolka in klobase. Vse to jedo drugi dan, to je na velikonočno nedeljo, potem ko se vrnejo od maše. Pri blagoslovu teh jedil pojejo tudi znano pesem:

*Jezus je od smrti vstal,
od svoje bridke martre,
zatuo se veselimo
inu Boga častimo.
Aleluja, Aleluja!*

V zadnjih stoletjih, kakor vemo iz raznih zapiskov, so v Beneški Sloveniji opustili mnogo običajev in šeg. Tako vemo, da so se v Nadiški dolini vršile vsako leto pasjonske igre, do konca 18. stoletja, pri katerih so predstavljali Kristusovo trpljenje. Zadnja pasjonska igra je bila leta 1792.

Mjerska banka

Pod Mjersko Banko je spadalo 15 Sosednjok okoli »Lastre« v Gorenji Mjersi, pri cerkvi sv. Antona opata, pod lipo.

Mjerska Banka se je zbirala v »Veliko Sosednjok« okoli »Lastre« v Gorenji Mjersi, pri cerkvi sv. Antona opata, pod lipo.

O razvoju lutkovnih iger

V zadnji številki našega lista smo pisali o svetovno znanem Viktorju Podreki in njegovih lutkah, ki se je pretekli teden ustavlil s svojim gledališčem tudi v Vidmu in žel mnogo priznanja med malimi in odraslimi. Prav gotovo bi našo mladino, ki tudi pozna lutkovno gledališče, zanimalo kje so se ustvarile prve lutke in njihov pomen. Ker se je prav te dni toliko govorilo o njih, bomo na kratko skušali o tem povedati.

Lutkovne igre so prišle v Evropo iz dežele »Tisoč in ene noči« — iz Orienta. Tam jih ljubijo stari in mladi; Indijec bi jih gledal noč in dan. Egipčani so jih poznali in se z njimi zabavali že tisoč let pred našim štetjem. V Evropi pa so se pojavile prvič pred približno 600 leti in se najhitreje razširile na Češkem, kjer so učile ljubezen do svobode in domovine. Lutke so bile svetle luči v temnih dneh suženjstva. V mladih in starih so vžigale ljubezen do češkega naroda, prikazovale njegovo slavno in junaško zgodovino in dramile v ljudeh odpor do zatiralcev in izkoriščevalcev. Iz pravilne igre čeških lutk je odsevala Bela gora, so se zrcalili temni časi suženjstva in tlačanstva in vstaje čeških kmetov, ki so branili svoje pravice. Češke lutke so bile glasnik lepšega življenja in buditelj naroda. Preprosta lutkovna igrice je povsod našla odmev in ljudskemu srcu. Vsak jo je razumel in si zapisal njen nauk globoko v spomin. Češke lutke so bile tesno zvezane z zgodovino Češke in češkim narodnim značajem. V njihovem Kašpareku (našem Gašperčku) se je izražala vsa značilnost češkega naroda: hudomušnost, dobra volja in veselost. Pred vojno je bilo na Češkem nad 3.000 gledališč in v Pragi je bil sedež Zveze lutkovnih gledališč vseh narodov.

Ker so druge evropske države videle, da je na Češkem lutkovna igra tako globoko prodrla med ljudstvom in dosegla svoje namene, so jih sprejele, a niso povsod prišle na tako ugodna tla. S časom se je vsebina in tudi namen teh lutkovnih predstav spremenila in danes so postale po večini zabavne otroške igrice, ki skušajo izoblikovati otroka v vzornega človeka, ga učijo spoznavati škodljivost laži, ljubezen do sočloveka ali pa so folklornega značaja. Še danes pa gledajo tudi odrasli ljudje rade volje lutkovne predstave in to smo tudi videli v Vidmu, kjer je bilo zlasti pri večernih predstavah natrpano gledališče, ko so gledali »Podrekeve lutke«.

RAVENCA — V OZADJU KANIN

ve zelo malo poznajo in turisti zanemarjajo Kaninsko skupino (2592 m).

Najlepši pristop do Kaninskega vrha je iz Kluzhe (Chiusaforte). Od tu vodi do planinske kočice na Neveji krasna, zložna 18 km dolga cesta. Tura od Rezijske skozi Rezijsko dolino do Kluzhe spada gotovo med najlepše in najzanimivejše ture v Julijskih planinah. Kanin ima v teh planinah edino pristopen ledenik, ki vabi k sebi turiste od rabeljske in pontske strani.

Skoraj sredi Rezijske doline je glavni kraj Rezijske Ravenca (Prato di Resia). Tu je sedež županstva. Vsa Rezijska dolina tvori namreč eno samo občino in je razdeljena v 8 vasi: Belo (Sv. Jurij), Osojani, Stolbica, Njiva, Ravenca, Liščica, Korita in Beli potok. Prebivalcev je 3290 (ljudsko štetje 1951). Moški so čez poletje večinoma zdoma. Po svetu so znani rezijski steklarji, kotlarji, zidarji, krošnjarji in škarjebriši. Zgodaj spomlad zapuste rodni kraj, gredo za delom ter se vrnejo proti jeseni ali zimi. Največja vas so Osojani na levem bregu Rezijske. Tu je najbolj ohranjen rezijski značaj. Zato se tudi opeva v narodni pesmi:

*Na lpa ma Osojska vas,
ka to je takoj na citā.*

Kar turist zapazi, ko gre skozi Ravenca, je prostoren trg. Okoli trga stoje visoka, lepo zidana poslopja, skoraj same krčme. Po sebi se razume, da morajo biti tu vsi napisani ednole italijanski, kakor je

Stolbice gorska steza. Iz Rezijske doline vozi dvakrat dnevno v Videm avtobus.

V Rezijski dolini je polno planin (pašnikov) in staj. Skoraj vsak posestnik ima višje v dolini svoje staje, to je zidarnice, kjer prebiva od spomladi do jeseni večji del družine. Rezijani gonijo čez poletje živino v staje vrhu katerih je senik, poln svežega in duhtečega gorskega sena. Vsak, ki pride do take staje, je dobro sprejet in postrežen. Tudi prerodnišče na senu je vedno na razpolago.

Z laške planje vodi pot po grebenu na

Gargorin leti buj ku vlak

Njekšankrat sta se znajdla u Vidmu Gargorin an adān njegā vašnjan. Gargorin nje imēu sudu za vlak an njegā vašnjan ga je jemāu za norcā, de jih je zepiu an de sadā bo muoru par nojāh iti damū. »Ale, clea, mu je jau Gargorin, vjest pridem prjet u Jesenjē par nojāh ku ti z vlakom.« Djela sta uadjo, de tist, ki pride damū te zadnji, bo muoru plūcat temu drugemu dva litra vina.

Vašnjan se je peju z vlakom do Ceda an od tam hitēu par nojāh damū an po vsi pot' se je oglednjavu deb' vidu al gre Gargorin, vesjeu de Gargorin mu bo čužan dva litra vina. Gargorin je pašū u Jesenjē ves trudan an potān, štjeri

ure potlē ku vašnjan an tele, ki ga je čaku, se je vesjeu razkoraču predanj an mu je jau: »Telkrat Gargorin plača dva litra! Gargorin se je zasmējau: »Bravo bulo, sma se bla zastopila, de ti prideš z vlakom u Jesenjē, jest pa par nojāh. Ti njesi paršū u Jesenjē z vlakom ma par nojāh an takuo sem jest paršū damū prjet par nojāh an ti njesi biu paršū z vlakom do soānega dne, dok vlak ne bo vozu po luhtu. Lepuo muž an plači dva litra.«

Vsa vas se je smejala an dajala prou Gargorinu, ki je znū prit iz Vidma par nojāh prjet ku te druh z vlakom. An tist vašnjan je muoru lepuo plačat Gargorinu dva litra vina za uadjo.

vi kaj zelo važrega; igrala sta na pti-mer »gospodarja in gospodinjo«. Če si poslušal, ne da bi te videla, si slišal približno take pogovore:

»Veš ti,« je rekla zdihuje deklica, »da sem v velikih skrbeh radi punice. Vsa peče in gori v lice. Sirotče, kako je bolno!«

In negovala je svojo nerodno punico, napravljeno iz sunj.

»Bolna je, praviš? Skuhaj ji kave,« je svetoval mali.

»Neče je; morda jo trebušček boli.«

»Ali joče?«

»Ne, ne joče.«

»Torej ni bolna. Stepsti jo je treba. Vidiš jo, sitnost razvajeno!«

»Ne, ubožica, tepel je pa ne boš, neta!«

»Daj, da jo pogledam.«

»Zdaj ne; tiho bodi, ker spi.«

»No, bom spal tudi jaz. Sedaj bo noč, hočeš?«

»Da, in lunica tudi pride.«

»Tista zlata?«

»Da; in polno, polno lučic gori, visoko, visoko.«

»Kdo jih prižge?«

»Bog.«

»Je-li da ima Bog rad majhne otroke?«

»Gotovo, če ubogajo mamico.«

»Pa ti nisi ubogala; tebe nima rad.«

»Toda jaz sem velika.«

»Jaz bom tudi velik. Kdaj bom velik, a?«

»Jutri boš velik.«

»Jutri bom velik? Kako bo to svelika?«

»Tako; velik boš. Pojdi, zdaj greva delat na polje.«

»Žito bova sejala, ne-li?«

»Da; in kopala bova zemljo.«

»In travo kosila.«

»Veš ti, delavec bo treba; a troški so, troški! Bog pomagaj! In letina kaže slabo. Kako plačamo davke?«

»Da, kako plačamo mačke?«

»Kaj?! Ne mačke, davke, sem rekla.«

»Mačke, mačke. Mjaaaav...«

»Ne mačke. Vidiš ga!...«

»Mačke, mačke, mačkeee!« je gromko zaklical deček in se zasmeljal ter teklen proč kakor majhna srnica.

In tako sta se pol resno, pol šaljivo pogovarjala; a sprla se nista nikoli; vedno sta si bila dobra.

Otroci radi jokajo za vsako malenkost, šestokrat iz golega dolgočasja, ker ne vedo kaj družega početi. Naša drobna znanca pa sta le redkokdaj jokala; posebno dečka ni bilo slišati tako zlabka.

Nekdaj sta se zabavala v senožeti nedaleč od doma. Deklica je brala cvetice in zraven pela, kar ji je bilo posebno

ljubo; malček pa se je trudil z neko korenino, katero je hotel izrjavati, pa ni mogel. Upiral se je in upiral. Pučil je in pučil, pa mu le ni šlo.

Kri se mu je zelo prikazovala v mladi pesti. A nič ni delo, le srčno naprejš!

Dolgo časa se je brez uspeha trudil, a čim bolj je držala korenina, tem bolj trmasto jo je deček vlek. Jel je naposled kričati in srditi se.

»Da bi te... čakaj ti!... grdina, uh!... ih... ih!«

H koncu mu je šlo na jok od samega srda, ker ni mogel zmagati.

»Kaj ti je?« ga je vprašala deklica.

»Neče, vidiš, neče! Glej, neče, vidiš, uh, ih!«

»Čakaj, ti bom pomagala.«

In res mu je pritekla na pomoč.

Upirala sta se še malo trenutkov zajedno. Naposled se mlada korenina naglo utrga in oba otroka se zavalita na hrbet, po tleh in se potočita nekoliko po malce strmi senožeti.

Pobrala sta se od tal potočena in razpraskana, se nekaj časa molče tipala tu in tam, kjer je bolelo, se pogledala s solzami na trepalnicah in oba mahoma udarila v glasen smeh.

(Nadaljevanje sledi.)

IVAN TRINKO:

NAŠI PAGLAVCI

CRTICE IN SLIKE IZ BENEŠKE SLOVENIJE

Bratec in sestrice

Bila sta bratec in sestrice, zdrava kakor riba in čvrsta, da ju je bilo veselje gledati. Deček ni imel še štirih let, deklica pa nekaj čez pet. Bila sta nekaka posebnost med otroškimi družicami. Lepa, nedolžna obrazca, črne, velike, umne oči, prirojena živahnost in že zgodaj se javljajoča nadarjenost, vse to ju je vsakemu na prvi mah prikupilo.

Imela sta se čudovito rada; drug brez drugega nista mogla ostati. Najvzornjša ljubezen je vladala med njima: igrače, slaščice, sadje, vse sta imela in uživala skupno. Če je paglavček jokal (kar se je zgodilo le redko), je takoj pritegnila še deklica; če se je sestrice zasmejala, je tudi bratec udaril v smeh.

Kar je bilo še bolj čudno, druge družbe nista marala. Niti pogledala jih nista, kamoli se pridružila vaškim otrokom, ko

so se shajali na vasi in kričali, tekali, veselili se in tepli, si lase pulili in jokali. Vedno le doma ali v bližju, vedno sama, a vendar vedno vesela in živa.

Zvečer pa, ko so bili vsi domači zbrani v topli izbi, sta razgrajala in uganjala otročje burke. Seveda, na teh zabavnih večerih je bila zadnja točka na vzporodu vedno le zaspanec.

Čez dan je jima ni ljubilo razsajati; zatekla sta se rajši na kak priljubljen prostor, vzela v roke igrače in se mirno pogovarjala in važno igrala življenje velikih. Posnemala sta vse, kar sta opazovala pri njih. Kazala sta bistro glavico, osobito malček, in za svoja leta sta bila čudovito razvita.

Nekaterikrat bi ju bil zapazil do smešnosti resna, s temnim pogledom in z nagubanim čelom. Takrat sta imela po gla-

ZA NAŠE DELO

Ali naj se krava nuca za vozit?

Na tole uprašanje nam odgovarja izkušnja, de ja. Par vožnji krave sevjeda njemajo tekaj moči kot voli ali konji. Lahke reči vozit djela dobro kravam, a ne smijete pozabit, de takrat ku krava vzli ji mucrate dajat malo več za jest kot ponavad, an ji je trjeba dat na dan najmanj šest ur počitka. Posebno je trjeba pazit na breje krave, de se ne poškođujejo an zatuo je narbuojs, de se par mjesca predno storijo ne upregajo več za voz.

De ne bo krompir prezguoda poganju

De ne bo krompir prezguoda poganju ga je trjeba držat u hladnem prastoru an ne u visokih plasteh, ampak razgarnjen. Ce buoste daržal krompir u kupih se ta ogreje, ker krompir diha kakor use žive stvari. Tud temá stvor krompirju poganjat, zatuo so svetli prastori buojsi kot temni. Ce začne krompir poganjat ga muorate zatuo spraviti na svetlo, ker na svetlobi napravi buj majhen pogank. Če četé imjet zguoden krompir, se lahko usadi kar s tistim pogankom. Dougl, beli poganki pa njeso dost dobri. Krompir, ki ima take poganke, je buojs ne nucat za sjeme, ker so ti poganki uzeli iz krompirja že preveč redilnih sostanc.

Pobjerajte racam spruoti jajca

Ce buoste racam jajca spruoti pobjerati iz gnjezda, boju potlé nesle kar raprej do julija ali še augusta mjesca. Kjer race ne valijo rade jajc, podložte jih rajši pod kokoši ali pod dindje.

Pomladanska slana

Kadar so jasne noči, aprila mjesca u naših gorskih krajih, gorkuota pade še večkrat pod ničlo an takrat se vid kar sonce ustaja, slano. Dok nje še pognalo zelenje, slana ne škoduje, ljetos pa bi bila zlo nagobarna. Narbuji delikatno je cvetoče sadno drevje. Zadost je ena sama hladna noč, de je uničena cjela sadna letina. Ce buoste vidli, de je nagobarnost, de ponoči pade slana, napravite takuole: Mlade rastline (pomodoro, mlada solata, grah, rože) pokrite zvečer s

karto, cunjami ali slamo. Tuo smijete uzet proč šele potlé, ko je sonce visoko, tuo je, kar je gorkuota nad nič stopinj. Tudí sadounjaki so zlo občutljivi za slano. Zatuo zvečer kar sonce gre zat zažgite kupe mokrega listja, slame an drugih cdpadkou. Dim se uleže an ne pusti, de bi se ajar tam: okuol prehitro an preveč močno ohladu.

Djelo na vartu

U sončne an pred vjetrom zavarovane kraje sejte tale mjesac solato, zejé, karfjole, peso an dišaurice. Sadi se tud te pozne suorte grah.

Parve setve so začele poganjat, pregoste je trjeba redčiti. Kar so ljepi dnevi lahko sadite že ta nizki fižou. Parpravi-

te tud koncé za usjat kumare, pomodoro an papriko; pognojite jih dobro z starim hljeuskim gnojem.

Kako se sadijo dalje?

Stare gomolje (krompirje) je trjeba dat u gorak an sončni kraj, de začno poganjat. Kar so poganki kakih deset centimetrou veliki, jih porježite an jih potaknite u rahlo zemljo, narbuojs u zaperto gredo. Ce pa te njemate, jih posacite u lončke an jih pokrite z glažom. Ukoreničene potaknjence presadite na grede sredi maja, kar se je zemlja začost ogrjela an se nje več trjeba bat mraza.

Zmarzjen krompir

zgubi tisti sladk savor, če mu pri kuhanju urjelo vodo večkrat odlijete an u lonc prilijete urelo frišno vodo.

Pregledajte jajca, ki ste podložli

Kokli (kluoči) podložimo jajca, o katjerih se misli, de so spetelinjena. Nekatjere žene pravijo, de se jajca poznajo še preden jih podložimo, če so dobra. Tuo nje rjes. Tisti, ki se na tuo zastopijo že dougo študjerajo, de bi se moglo zvjedat, če je tuo rjes. A do donas tega njeso še dosegli. Ce je jajce dobro se zveje šele med valenjem. Pišče se začne razvijati u jajcu že drugi dan ali po 48 urah ko je podloženo. A takrat je razvoj piščeta še takuo majhan, de nje mogoče vjedet, če je žiu an sposoben za naprej živjet. Zatuo pregledujte jajca šele šestí ali sedmi dan potlé ko ste jih podložli.

Jajca se pregleduje takuo, de jih osvetlimo. S osvetlevanjem se lahko vidi, če je jajce dobro ali ne. Osvetljujejo se s posebno napravo, ki jo lahko sami naredite an neč vam ne bo koštala. Okrogli škatli zrježite áno, de jo lahko nataknete na električno luč, takuo de je lampadina u škatli. Zgoraj je trjeba naredit škatli odpartino ku no jajce an takuo veliko, de jajce ne pade skuoz, ampak, de lepou gor stoji. Ce u temnem prastoru bosta užgali lampadino, ki je u sred škatle, buoste lepou vidli, če je jajce dobro.

Jajce, ki nje dobro se hitro spozna, zak je jasno an čisto. Dobro jajce, u katjerim se pravilno razvija pišče pa se spozna po tjem, de je temno an u njem

je ena lisa kot kak oblak, ki ima notar en puntin še buj temen, okuol katjerega se vidijo žilica kot pajk. Dobro jajce, u katjerem je pišče poginilo pa se spozna po okrogli temni lisi, ki plava u jajcu an ima karvau obroč okuol lise.

Jajca, ki njeso dobra je trjeba uzet proč od kokle an jih lahko še ponucate za kuhat, kjer po šestih dnech se še ni pokvarilo. Jajca u katjerih je pišče poginilo varžite proč, ali jih skuhajite an jih dajte kokošam. Ce buoste rjes dobro znal obrat jajca boju kokle tiste jajca, ki cstanajo lahko buojsje valile.

Kakšne krave so dobre mlekarice?

Kadar kupujete krave, četé sigurno kupit dobre mlekarice. Prodajalec sevjeda hualí svojo živino, a na njegove besjede ne smijete preveč zaupat. Kupac muora znat sam, kaj kupi. Kravo, ki je dobra mlekarica, se spozna po telim: glava nežna an z mehko dlako poraščena; ne smije bit podobna junčovi glavi; spredaj muora bit buj ozka. Rogova muorajo bit gladka an tanka, ušesi veliki, tanki an s fino kožo an fino dlako poraščeno. Čelo naj bo ozko, očesi veliki s prijaznim pogledom; usta široké, mehka, gorka an mokra. Vrat naj bo doug, zgoraj buj tenk kot spodaj. Koža na vratu muora bit malo nagubana. Hrbet, križ an kjer

Kako se napravi cepilna cera

Cepilno cero lahko naredite na tale način: uzamite pou kila čepilne cere an en kilo kolofonije an na ognju raztopite. Kar se je tuo popounoma raztopilo uzomite mešanico od ognja an dodajte špirita, kulkor je bilo cere. Spirit muorate dodajat počas an ves cajt mješat, dokler ne postane mješanica gosta kot med. Med mješanjem dodajte tud nekaj olja (cca 200 gramou), de postane cera buj lepliva. Če je nagobarno, de bi čebele pobrале cero iz dreves je dobro, de dodaste mješanici še cca 200 gramou katranca, ki zavoj slabega duha an okusa odvarne čebele.

Smolenje sadnega drevja

Smolenje je boljezen, ki posebno rada pride na čerješnje an breskve an tuo u tistih krajih, kjer čosti dažá pada. So pa še druge okoliščine; posebno se parkuže rada tam, kjer se zateka gnojnica. Drevje, ki dobiva preveč dušika (ki je u gnojnici), divja u rast an ljes zatuo ni močan, de bi se branou pruoč boljezni an drugim škodilicem. Takemu drevju je trjeba pomagat s kaljem an fosforom, pa tud z japnom. Smolenje pa lahko djela tud neprimjeren kraj an zemlja. Čerješje na primer ljubijo japna čigato zemljo. Smolkova drevesa je trjeba očistit, rane sprat z ažeždom an kar se osušijo jih je trjeba namazat s 15 par stotnim drevsnim karbolinejem ali s cepilno smolo pa tud s katranom.

Djelo u kljeti

Tale mjesec je zadnji cajt, de pretobite drugikrat vino. Dobri kmetje pravijo, de je vino trjeba pretočit prej, ku začne zelenjet vinjika. Tuo rjes darži, zak prav u tjem mjescu vinjika ozeleni an tud vino se začne gibat. Ce vino bo stalo še na drožju bo ratalo kisló an zatuo je trjeba, de tisto djelo naredite u pravni cajtu.

Kup na debelo

ZIVINA ZA ZAKOL

	po kg.
Krave	L. 190 do 220
Voli	» 215 » 230
Genice	» 225 » 240
Cvce	» 155 » 170
Koze	» 90 » 110
Fraseta (100-150 kg.)	» 250 » 270

ZIVINA ZA REJO

	Po glavi
Krave mlekarice	L. 120000 do 160000
Genice breje	» 115000 » 160000
Fraseta od 10 do 20	» 4500 » 6000

PERUTNINA - ZAJCI - JAJCA

	Po kg.
Kokoši	L. 620 do 660
Piščanci	» 700 » 740
Race	» 500 » 550
Furani (dindje)	» 500 » 540
Zajci	» 270 » 295
Jajca usako	» 22 » 24

ZITARICE

	Po kuintalu
Ušenica	L. 7600 do 7800
Sjerak	» 5800 » 6000
Ušenična moka	» 8500 » 9500
Sjerkova moka	» 7300 » 7400
Ušenični otrobi	» 5000 » 5200

SENO

	Po kuintalu
Djetelško seno	L. 3500 do 4500
Navadno seno	» 2900 » 3500

GRADBENI LES

	Po kubičnem m.
Bukovi hlodi	L. 14300 do 15200
Orjehovi hlodi	» 19300 » 22500
Čerješnjovi hlodi	» 17000 » 18000
Smrekovi hlodi	» 14000 » 15000
Kostanjevi hlodi	» 14000 » 15000
Jesenovi hlodi	» 17200 » 19000

DRVA

	Po kuintalu
Bukova drvá suhe	L. 1000 do 1200
Bukove drvá surove	» 880 » 950
Mehke drvá	» 600 » 700
Bukovo oglje	» 2700 » 2800

SADJE AN ZELENJAVA

	Po kilogramu
Jabuka	L. 30 do 60
Hruške	» 30 » 60
Krompir	» 25 » 35
Zejé	» 25 » 30

SER AN MASLO

	Po kg.
Mlekarniško maslo	L. 900 do 950
Domače maslo	» 800 » 850
Ser čez 2 mjesca star	» 600 » 650
Ser do 2 mjesca star	» 450 » 480

Odgovorni urednik: **Tedoldi Vojmt**

Založnik: »Matajure d. z o. z.«

Dovoljenje videmskega sodišča štev. 47

z dnem 26.7.1950

Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

Ljudska pravca: Zgodba o postanku pisanega jajca

V pradavnih časih je imela kokoš lepo pisano bleščeče perje in velik rdeč podbradek kakor ga ima petelin še danes.

Takrat se je razširila po svetu vest, da je vstal Zveličar in zato so vse živali sklenile, da mu ponesejo vsaka svoje darilo.

Pav mu je nesel lepo pisano perje, koza mleko, ovca volno, ptički so peli in celo osliček mu je prinesel snop slame.

Kokoš ni imela drugega kot drobno jajce in zato se je sramovala, da bi mu poklonila tako skromen dar. Ko vsa žalost-

na premišljuje kaj ji je storiti, stopi k njej vila in se ji ponudi v pomoč, če ji bo dala v zameno pisano perje in pod-

bradek. Kokoš sprejme ponudbo; izpulí si najlepše perje in podbradek in jih da vili za obljubljeno pomoč. Tedaj se vila

dotakne jajca s čarobno palico, ga pomoči v mavrično bleščeče barve in pri tem opravi izgovorja čarodejne besede. In

glej! Vila postavi na mah pred kokoš krasno pisano jajce od katerega je odsevala nepopisna lepota in žar. Kokoš vsa

srečna ponese tedaj pravkar vstalemu Zveličarju prekrasno jajce. Od takrat je še danes v navadi, da se poklanja otrokom

v dar o Veliki noči pisana jajca, da bi se spominjali kokoši, ki je žrtvovala svojo lepoto iz ljubezni do Kristusa.